



ENGELEN TUSSEN BEVRIJDING EN VRIJHEID

WILTON DESMENSE

INHOUD

1	INLEIDING	6
	KAN IEMAND HIER BROOD VAN BAKKEN?	6
	INHOUD VAN HET DOCUMENTJE	8
2	DOOR DE PASTOOR OPGETEKEND	10
	UIT HET MEMORIAAL VAN DE LAMBERTUSKERK.....	10
3	VIA DE VEEMARKT NAAR ENGELEN?.....	16
	OPERATIE 1: ALAN	16
	INTUSSEN IN ENGELEN.....	26
	INTERMEZZO → HET VLIEGTUIG	29
	INTERMEZZO → MILITAIRE COÖRDINATEN.....	30
	ORTHEN - ENGELSEDIJK - DIESKANT.....	31
	OPERATIE 2: COLIN. VAN SCHIJNDEL VIA SINT-MICHIELSGESTEL NAAR VUGHT	33
	OPERATIE 3: GUY FAWKES. OVER HET DRONGELENS KANAAL NAAR ENGELEN!	34
	INTERMEZZO → FILMBEELDEN OPERATIE GUY FAWKES.....	37
	INTERMEZZO → SAGGING SUSIE	39
	IN ENGELEN OP 5 NOVEMBER 1944.....	42
	DE DUITERS (MOFFEN / JERRIES / HUNS / BOCHES)	44
4	DE WINTER AAN DE MAAS	46
	HET FRONT BEVROREN.....	46
	LINCOLN & WELLAND REGIMENT (deel 1)	48
	INTERMEZZO → EISENHOWER OP BEZOEK: "HOT DAMN!"	51
	LINCOLN & WELLAND REGIMENT (deel 2)	54
	INTERMEZZO → SINTERKLAAS	56
5	CHARLES KIPP, EEN LINC IN ENGELEN.....	57
	AAN DE DIEZE EN DE MAAS.....	57
	NAAR VIJANDELIJK GEBIED.....	60
6	AFLOSSING DOOR SCHOTSE REGIMENTEN	64
	ROYAL SCOTS en KING'S OWN SCOTTISH BORDERERS	64
7	ONDERSTEUNING DOOR DE ARTILLERIE	66
	19° FIELD REGIMENT, 9 december - 7 februari	66

	INTERMEZZO → BOKHOVEN HEROVERD.....	68
8	LEN VAN ROON, EEN OPA IN ENGELEN.....	69
	DAGELIJKSE ROUTINE.....	69
	AFLEIDING.....	71
	DIENST IN BOKHOVEN.....	73
	DE FLIRTENDE DOCHTER.....	74
9	LAKE SUPERIOR REGIMENT (MOTOR).....	76
	ANGELO FILMT ENGELEN.....	76
	INTERMEZZO → NOG MEER BEELDMATERIAAL.....	80
10	BRUNO BOBAK, WAR ARTIST.....	83
	BOBAKS DAGBOEK.....	85
	VUGHT ALS THUISBASIS.....	85
	LITH.....	86
	EMPEL.....	89
	ENGELEN.....	92
	VUGHT.....	95
	BOKHOVEN.....	97
	VLIJMEN.....	103
	NIEUWKUIJK.....	103
	NULAND.....	104
	LOON OP ZAND.....	105
	VERTREK, TERUGKEER, VERTREK.....	105
11	HET VOORJAAR.....	107
	NO.41 en NO.48 (ROYAL MARINES) COMMANDO.....	107
	PRINSES IRENE BRIGADE.....	107
12	AFGEBAKKEN BROOD.....	108
	DANK.....	110
	Personenregister.....	112
	Literatuur.....	114
	Archieven.....	115
	War Diaries.....	115
	Internet.....	116

In de loop van zondagmorgen zag van Heijst, de opzichter van het stoomgemaal bij de Engelsedijk, de witte vlag op het klooster van Engelen hijsen en zag hij dokter Gerrit de Ridder (1898 - 1971) en een lid van de Orde Dienst langskomen om de Engelsen op de hoogte te stellen. Hij moet echter Jo van Wanrooij, diens vader Hannes en Gradje van de zusters gemist hebben. Die hadden van moeder-overste van het pensionaat te horen gekregen dat de Duitsers weg waren. Rond 9 uur waren ze bij de kade de Dieze overgestoken. Aan de overkant werden ze door een Duitser staande gehouden. Toen Hannes het vrijstellingsbriefje van de Ortskommandant liet zien, mochten ze door.

Ze kwamen bij het eerste huis van Orthen; dat was de boerderij van Van Veghel, die op de plaats stond, waar je tegenwoordig op moet letten, omdat er nog een koe over kan steken. De boer stond buiten. Op de vraag, waar ze de Engelsen konden vinden, wees hij naar de schuur: *"Ze liggen bij mij binnen!"*



De boerderij met schuur van Van Veghel in 1985. (foto Orthense Schaar)

"Ik vloog er bovenop!", vertelde Jo later. *"Ga maar naar buiten en terug naar Engelen",* zei de commandant. *"Over 5 minuten kom je drie soldaten tegen, één is heel lang. Zeg maar, dat ze*

LINCOLN & WELLAND REGIMENT (deel 1)

Dit regiment was aan het begin van de oorlog 850 man sterk; 38 van hen waren officieren. Het telde vijf compagnieën, een daarvan was een ondersteuningscompagnie. In elke compagnie waren vijf officieren: de commandant had de rang van majoor, zijn adjudant was een kapitein, en dan waren er drie luitenants, die elk aan het hoofd stonden van een peloton en beschikten over een sergeant als stand-in. Tenslotte was elk peloton verdeeld in drie secties, geleid door een korporaal met een soldaat 1^e klasse als tweede man. Het regiment beschikte over 150 voertuigen.



1 ^e CANADESE LEGER					
KORPS (bijv. 1 ^e Canadese Korps, 2 ^e Canadese Korps)					
DIVISIE (bijv. 1 ^e Canadese Infanterie Divisie, 4 ^e Canadese Pantser Divisie)					
BRIGADE (bijv. 10 ^e Infanterie Brigade, 2 ^e Field Historical Section)					
INFANTERIE REGIMENT (bijv. Lincoln & Welland Regiment)		PANTSER REGIMENT (bijv. Governor General's Foot Guards)		ARTILLERIE REGIMENT (bijv. 19 ^e Field Regiment)	
ONDERDEEL	VOORBEELD	ONDERDEEL	VOORBEELD	ONDERDEEL	VOORBEELD
Compagnie	"A" compagnie	Squadron	"C" Squadron	Batterij	de 63 ^e batterij
Peloton	het 2 ^e peloton	Troep/Peloton	het 1 ^e Peloton	Troep/Peloton	het 1 ^e Peloton
Sectie	(± 10 man)	(één voertuig)	(inclusief bemanning)	(één kanon)	(inclusief schutters)

Overzicht van de legereenheden van hoog naar laag in het Canadese leger. Een bataljon zit tussen regiment en compagnie in.

Op dinsdag 7 november kreeg het Lincoln and Welland Regiment (kortweg de Lincs) het bevel naar een punt te gaan ten noordwesten van Den Bosch. De 7^e Britse Pantser Divisie, bijgenaamd de Woestijnratten, moest afgelost worden. Die had deelgenomen aan Operatie Pheasant en had o.a. Middelrode bevrijd. Twee van hun bataljons, de 1/5th en 1/7th Queen's Royal Regiments, bewaakten het Maasfront tussen Engelen en het Bernse veer.

INTERMEZZO → EISENHOWER OP BEZOEK: "HOT DAMN!"

Het weer was koud en helder, toen op woensdag 29 november een aantal manschappen van het Lincoln and Welland Regiment moest aantreden voor een vlammenwerperdemonstratie. Daarbij kregen ze hoog bezoek: generaal Dwight (Ike) Eisenhower. De opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa had daags tevoren een overleg gehad met Montgomery in Zonhoven, een plaats bij Genk/Hasselt. Daar was sinds 12 november het



Ike en
Monty
op 28
nov
1944.



Villa
Magda
in Zon-
hoven.



Koning
George VI
en Monty
in de
kaarten-
kamer okt
1944.



De
kantoor
caravan.

hoofdkwartier van Montgomery gevestigd. Dat van Eisenhower, SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force), was in het Trianon Palace Hotel Versailles. In de tuin van de statige villa 'Magda' stonden Monty's drie caravans, ingericht als kantoor, kaartenkamer en slaapkamer.

Het strak getimede bezoek van Eisenhower aan de Canadezen is her en der vastgelegd en beschreven. Om 9.50 uur werd hij, na een rit van ± 75 kilometer, verwelkomd in Best door o.a. generaal Crerar (1888-1965), de opperbevelhebber van de Canadezen. Hij inspecteerde daar de erewacht van manschappen van het South Alberta Regiment, waarbij ook het muziekkorps van de verbindingstroepen zich liet horen. Daarna begaf men zich naar Boxtel, waar op een terrein tussen de Eikenlaan, de Esscheweg en Zonnewende een demonstratie met rookgordijn en vlammenwerpers op vier WASPs (licht gepantserd voertuig op rupsbanden) plaatsvond; deze werd verzorgd door manschappen van drie regimenten, het Lincoln & Welland, de Algonquins en de Argylls, en stond onder leiding van Kapitein Hugh Maclean (1919 - 1997) van de Argylls, waarvan het hoofdkwartier in Stokhoek op de Ruwenberg was. Er was een kwartier voor uitgetrokken en er werd een groepje van niet meer gebruikte gebouwen onder vuur genomen.

Maar Len had die scrupules niet: hij redeneerde dat het gebouw elk moment in brand geschoten kon worden en dan waren de dekens toch in vlammen opgegaan.

Zo verbleef Len steeds afwisselend met een aantal collega's een aantal dagen in Vlijmen en in Engelen. Het personeel van de OP verplaatste zich tussen beide dorpen per tank: het veiligste vervoermiddel in die dagen. Het was een Sherman, Calamity Jane genaamd, die zoop als een tempelier, hoewel 3 op 1 voor zo'n dame niet abnormaal was.



Met Calamity Jane in Engelen: v.l.n.r. Owen Lockhart, Bill Dodd, Len van Roon, Young, Alvin Gordon; op de tank Dunn Godwin.

Canadezen naar het eiland bracht, had ze net teruggebracht naar het vasteland, toen vijandelijk mortiervuur het vaartuig vol water deed lopen. De beelden laten zien: een opname van een "Weasel" die wordt geladen op het hoofdkwartier van A Company²¹ met voorraden voor frontlinietroepen; Soldaat Harry Schneider uit Montreal laadt munitie in een Weasel; lang shot van de weg die in het water verdwijnt²²; landelijke scène; Weasel drijft rond in overstroomde velden en komt uit het water naar de weg; lang shot van Weasel die over een overstroomde weg naar beneden komt en op een droog gedeelte, langs ondergelopen huizen; lang shot van de boot die wordt gebruikt om voorraden naar het eiland Crèvecoeur te vervoeren²³; shot vanuit een gemiddeld perspectief van een Duitse vesting langs de oevers van een dijk²⁴; machinegeweer buitenpost langs de noordoever van het eiland; en lang shot van vernielde bruggen langs de Maas."



Stilstaand
beeld uit de
film van
Angelo.

²¹ In Rosmalen dichtbij de Lambertuskerk.

²² Bij Gewande of Empel.

²³ Vanaf de Dieskant tegenover Engelen.

²⁴ Hedel.

Op maandag was Bobak opnieuw op weg naar Engelen, maar hij kwam er niet: onderweg zag hij dichtbij Vlijmen een tafereel, dat hem weerhield verder te gaan. Het zou 1 februari worden, voordat hij zich weer in Engelen vertoonde. Maar op die donderdag maakte hij hier een aantal schetsen die leidden tot de schildering genaamd A COAL SUPPLY FROM A SUNKEN BARGE: een kolenvoorraad uit een gezonken binnenschip. Maar Engelenaren zullen zeggen: "Hé, is



Bobaks schildering van de Dieze bij Engelen met het veer van Somers: A COAL SUPPLY FROM A SUNKEN BARGE. [Bruno Bobak, Beaverbrook Collection of War Art, Canadian War Museum, ACN 19710261-1461]

Colofon

©2020 Angrisa Heemkundekring Engelen

Auteur en Beeldredactie

Wilton Desmense

Vormgeving

Rob van Linden (inhoud)

Omslag illustratie

Bruno Bobak, Gezonken boot in de Dieze bij Engelen [Beaverbrook Collection of War Art, Canadian War Museum, ACN 19710261-1461]

Afbeeldingen voor- en achterin [collectie Stadsarchief Den Bosch]

Pagina 1: Oorlogsschade aan het Veemarktgebouw.

Pagina 2: Gezonken boten worden geruimd in de Vikinghaven bij de Oude Engelseweg.

Pagina 119: De opgeblazen inlaatsluis bij de Bossche Sloot met de Dieskant op de achtergrond.

Pagina 120: Herdenking in Orthen bij graven van soldaten Lincoln and Welland Regiment.

Uitgever

Angrisa Heemkundekring Engelen

Contactadres: ✉ info@angrisa.nl www.angrisa.nl

Druk

Drukland, Westerbroek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, op openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever richten.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photo copying, recording or otherwise, without the prior written permission from the publisher.

ISBN/EAN 978-90-829768-1-6



ANGRISA

HEEMKUNDEKRING ENGELN



In de nacht van 4 op 5 november 1944 vertrokken de Duitsers met de stille trom uit Engelen en trokken zich terug over de Maas. In de loop van de dag arriveerden de eerste Engelsen. Daarmee brak echter voor de gemeente, waar ook Bokhoven bij hoorde, nog lang geen tijd aan van vrede en veiligheid. Tot de Duitse overgave op 5 mei 1945 lagen de beide dorpen geregeld onder vuur. Na een week was de evacuatie van Bokhoven reeds onvermijdelijk, Engelen volgde met kerstmis.

Dit boek gaat over wat er hier in de maanden tussen bevrijding en vrijheid gebeurde. Ook al bevond het overgrote deel van de bevolking zich elders, toch liepen hier militairen rond: Engelsen, Polen en vooral Canadezen. Zij moesten voorkomen dat “de moffen” terugkwamen. Aan hun organisatie en belevenissen wordt volop aandacht besteed. In intermezzo’s komen bovendien zaken aan de orde, die verweven bleken te zijn met de dagelijkse beslommeringen en tegelijkertijd voor ons in deze tijd boeiend om te lezen en zien!

ISBN 978-90-829-7681-6



9 789082 976816 >